

6. Bolton K. & Jenks C. (2022). World Englishes and English for specific purposes (ESP). *World Englishes*. P. 495–511. URL: https://www.researchgate.net/publication/389752888_Teaching_English_for_Specific_Purposes

7. Dafouz, E. (2021). Crossing disciplinary boundaries: English-medium education (EME) meets English for Specific Purposes (ESP). *Ibérica*. № 41. P. 13–38. URL: https://www.researchgate.net/publication/398253367_English-Medium_Instruction_and_English_for_Specific_Purposes

8. *Developing Materials for Language Teaching* / Edited by Brian Tomlinson. Second Edition. Bloomsbury. (2013). 561 p. URL: https://www.academia.edu/43760213/Developing_Materials_for_Language_Teaching

9. Dia, A.A. (2024). Teaching and Learning English in the Digital Era: Opportunities and Challenge. *Proceedings of the International Conference on Research in Teaching and Education*. Vol. 1. Issue. 1. P. 13–25. URL: <https://www.dpublication.com/conference-proceedings/index.php/RTECONF/article/view/183>

10. Hyland, K. (2022). English for specific purposes: What is it and where is it taking us? *ESP Today*. № 10 (2). P. 202–220. DOI: <https://doi.org/10.18485/esptoday.2022.10.2.1>

11. Kagaba, A.G. (2024). Legal Communication in Multilingual Contexts. *Newport International Journal of Current Issues in Arts and Management*. Volume 5 Issue 3. P. 5–9. URL: <https://nijournals.org/legal-communication-in-multilingual-contexts/>

12. Oktoma, E., Nugroho, M. A. B. & Suryana, Y. (2023). E-learning as a platform in studying English among EFL learners: benefits and barriers. *Journal of English Education*. № 11 (2). P. 405–412. URL: <https://doi.org/10.25134/erjee.v11i2.7566>

13. Omnia, I. M. & Nowar, N.A. (2022). English for Specific Purposes: An Overview: Definitions, Characteristics and Development. *English Language Teaching*. Vol. 15, No. 12. P. 28–36 URL: https://www.researchgate.net/publication/365516758_English_for_Specific_Purposes_An_Overview_Definitions_Characteristics_and_Development

14. Plešca, G. & Wang, Y. (2024). Current trends, directions, and perspectives on teaching English for specific purposes. Conference proceedings 'New Trends in Teaching Market-Oriented Foreign Languages for Specific Purposes in Education'. August 22. P. 131–138. URL: <https://zenodo.org/records/13358328>

15. Sa'd, S.H.T. & Rajabi, F. (2018). Teaching and Learning Vocabulary: What English Language Learners Perceive to Be Effective and Ineffective Strategies. *CEPS Journal*. Vol. 8. № 1. P. 139–163. URL: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1174602.pdf>

16. Samoilova, Yu. & Serhienko, T. (2021). Formation of foreign language communicative competence of future law-

enforcement officers and servicemen in modern professional training. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. № 76. Т. 3. С. 110–113. URL: https://pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2021/76/part_3/21.pdf

17. Tamopolsky, O., Volkova, N. & Kozhushko, S. (2020). Sustained English lingua-cultural education: a solution for Ukraine. *The International Conference on Sustainable Futures: Environmental, Technological, Social and Economic Matters*. Volume 166. P. 4–12. DOI: <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202016610004>

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

СНІСАРЕНКО Ірина – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри мовної підготовки Донецького державного університету внутрішніх справ.

Наукові інтереси: англійська мова за професійним спрямуванням, методи та технології навчання англійської мови.

ЧЕРНЬОНКОВ Ярослав – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри мовної підготовки Донецького державного університету внутрішніх справ.

Наукові інтереси: англійська мова за професійним спрямуванням, методи та технології навчання англійської мови.

БЕРЕЗЕНКО Наталія – викладач кафедри мовної підготовки Донецького державного університету внутрішніх справ.

Наукові інтереси: англійська мова за професійним спрямуванням, методи та технології навчання англійської мови.

INFORMATION ABOUT AUTHORS

SNISARENKO Iryna – Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Language Training at Donetsk State University of Internal Affairs.

Scientific interests: English for specific purposes, methods and technologies of English teaching.

CHERNIONKOV Yaroslav – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Head of the Department of Language Training at Donetsk State University of Internal Affairs.

Scientific interests: English for specific purposes, methods and technologies of English teaching.

BEREZENKO Nataliia – teacher of the Department of Language Training at Donetsk State University of Internal Affairs.

Scientific interests: English for specific purposes, methods and technologies of English teaching.

Стаття надійшла до редакції 02.01.2026 р.

Стаття прийнята до друку 13.01.2026 р.

УДК 378.147:37.013:001.89

DOI: 10.36550/2415-7988-2026-1-222-498-504

ДОВГА Тетяна –

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри дошкільної та початкової освіти
Центральноукраїнського державного
університету імені Володимира Винниченка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4219-0194>
e-mail: t_dovga@ukr.net

РЕАЛІЗАЦІЯ СЛОВНИКОВОЇ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ В ПРОЦЕСІ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті актуалізовано проблему інноваційних технологій навчання в освітньому процесі закладу вищої освіти. Теоретичну основу даної статті складають праці вітчизняних учених з питань організації: навчальної та науково-дослідницької діяльності здобувачів вищої освіти, шляхів інтенсифікації освітнього процесу в закладах вищої освіти, запровадження інноваційних технологій навчання в освітній процес університету. Зміст статті розкривається через базові категорії: терміни, словник, термінологічний словник, робота зі словником, словникова технологія навчання.

Словникова технологія тлумачиться як алгоритм спільних дій викладачів і студентів, спрямованих на формування у майбутніх фахівців умінь і навичок роботи зі словниками різних типів, засвоєння отриманої зі словників інформації та використання її у подальшій практичній діяльності.

Окреслено функції, характерні для словникової технології навчання: інформаційно-пізнавальна, дослідницька (пошукова), практична, самоосвітня, розвивальна, систематизуюча, трансформаційна, закріплення і самоконтролю, організаційна, стимулююча. Функціональна різноманітність технології дозволяє повноцінно використовувати її як з навчально-пізнавальними, так і з науково-дослідними цілями.

Основну ідею статті виражено думкою, що реалізація словникової технології в освітньому процесі закладу вищої освіти позитивно впливає на результативність навчально-пізнавальної та науково-дослідницької діяльності здобувачів. Її використання під час вивчення спеціальних дисциплін («Основи науково-педагогічних досліджень», «Методологія педагогічних досліджень», «Методологія наукових педагогічних досліджень») дозволяє ефективно оволодіти теоретичними знаннями з методології та методики наукового дослідження, а її науковий потенціал слугує для розроблення понятійно-термінологічного апарату дослідження та сприяє виробленню дослідницької компетентності.

Запропоновано методичні прийоми роботи зі словниками, які використовувались з метою засвоєння студентами теоретичних знань з навчальних дисциплін та проведення наукових досліджень. До них було віднесено: аналіз термінології в тексті (лекції, навчального посібника, наукової статті), пошук і пояснення невідомих термінів, укладення авторських термінологічних словників (до навчальної дисципліни, магістерського дослідження) тощо.

Ключові слова: термінологічний словник, робота зі словником, словникова технологія навчання, навчально-пізнавальна діяльність, науково-дослідницька діяльність, понятійно-термінологічний апарат, здобувачі вищої освіти.

DOVHA Tetiana –

Doctor of Pedagogy, Professor,

Professor of the Department of Preschool and Primary Education of Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4219-0194>

e-mail: t_dovga@ukr.net

IMPLEMENTATION OF DICTIONARY-BASED LEARNING TECHNOLOGY IN THE PROCESS OF RESEARCH ACTIVITY OF HIGHER EDUCATION STUDENTS

The article highlights the problem of innovative learning technologies in the educational process of higher education institutions. The theoretical basis of the study consists of the works of domestic scholars on the organization of educational and research activities of higher education students, ways of intensifying the educational process in higher education institutions, and the introduction of innovative learning technologies into the university educational environment. The content of the article is revealed through the basic categories: terms, dictionary, terminological dictionary, dictionary work, and dictionary-based learning technology.

Dictionary-based learning technology is interpreted as an algorithm of joint actions of teachers and students aimed at developing in future specialists the skills and abilities to work with dictionaries of various types, to assimilate information obtained from dictionaries, and to apply it in further professional practice.

The functions characteristic of dictionary-based learning technology are outlined, including informational and cognitive, research (search), practical, self-educational, developmental, systematizing, transformational, consolidation and self-control, organizational, and stimulating functions. The functional diversity of this technology makes it possible to effectively use it for both educational-cognitive and research purposes.

The main idea of the article is expressed in the statement that the implementation of dictionary-based technology in the educational process of higher education institutions positively influences the effectiveness of students' educational-cognitive and research activities. Its application in the study of specialized disciplines ("Fundamentals of Scientific and Pedagogical Research", "Methodology of Pedagogical Research", "Methodology of Scientific Pedagogical Research") allows students to effectively master theoretical knowledge of the methodology and methods of scientific research. Its scientific potential serves as a basis for developing the conceptual and terminological framework of research and contributes to the formation of research competence.

Methodological techniques for working with dictionaries used to facilitate students' acquisition of theoretical knowledge in academic disciplines and the conduct of research are proposed. These include the analysis of terminology in a text (lecture, textbook, scientific article), searching for and explaining unfamiliar terms, and compiling authorial terminological dictionaries (for an academic discipline or a master's research project), among others.

Key words: terminological dictionary, dictionary work, dictionary-based learning technology, educational-cognitive activity, research activity, conceptual and terminological framework, higher education students.

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Підготовка майбутніх фахівців у закладах вищої освіти вимагає від них не лише глибоких теоретичних знань, а й здатності до творчої, аналітичної та дослідницької діяльності. Залучення студентів до наукової діяльності як один із ключових компонентів освітнього процесу в ЗВО сприяє формуванню критичного мислення, креативності, уміння аналізувати інформацію з позицій її ефективності та інноваційності.

Поділ наукової діяльності студентів на навчально-дослідницьку та науково-дослідницьку вказує на відсутність чіткої межі між навчальною та науковою роботою, використання спільних технологій для їхньої реалізації та націленість на єдиний результат – високий рівень професійної підготовки майбутніх фахівців.

Аналіз сучасних технологій підвищення ефективності науково-дослідницької діяльності студентів дозволив нам зосередитися на технології, яка вважається традиційною – це аналіз інформаційних джерел та документів. Однак, один з її аспектів – специфіка роботи з фаховою довідковою

літературою, до якої, зокрема, належать словники, довідники та глосарії, на наш погляд, в педагогічних працях розглянуто недостатньо.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблему організації науково-дослідницької діяльності майбутніх фахівців досліджують Г. Артемчук, Н. Варга, Н. Дем'янюк, В. Макаренко, П. Плахтій, О. Повідайчик, М. Повідайчик, О. Сілкова, А. Степанюк, Н. Уйсімбаєва, С. Райхман, В. Ягоднікова та ін.

На роль довідкової літератури в освітньому процесі, зокрема, різних видів словників, звертають увагу спеціалісти зі словникарства та бібліотекознавства, а саме: О. Гриджук, В. Дубічинський, Н. Зоріна, М. Комова, І. Кочан, Г. Перепелицина, Т. Петрова та ін.

Методику роботи з термінологічними словниками як аспект навчально-професійної підготовки розкривають О. Важеніна, Н. Митько, І. Домрачева, М. Козяр, А. Кузик, О. Решетілова, Н. Тимошук, О. Фунтікова та ін..

Незважаючи на постійний інтерес до проблеми інноваційних технологій навчання у

зкладах вищої освіти, залишається мало дослідженою проблема реалізації словникової технології у навчально-дослідницькій діяльності здобувачів вищої освіти.

Мета статті – розглянути роль термінологічних словників як ефективного засобу навчально-пізнавальної та науково-дослідницької діяльності здобувачів вищої освіти, оволодіння ними науковою та фаховою термінологією; схарактеризувати словникову технологію навчання та показати можливості її реалізації в процесі вивчення фахових навчальних дисциплін та підготовки кваліфікаційних робіт.

Виклад основного матеріалу дослідження. Організація науково-дослідницької діяльності розглядається як процес залучення студентів до засвоєння ними методів і засобів наукового дослідження; планування дослідження (висунення гіпотез, розроблення плану дослідження, визначення його об'єкта і предмета); розроблення науково-категоріального апарату та створення термінологічного поля дослідження; вивчення та здійснення різноманітних варіантів пошуку інформації тощо.

Так, під науково-дослідною роботою магістрантів педагогічної освіти Є. Райхман пропонує розглядати діяльність, яка виражена, передусім, у самостійному креативному дослідженні. Така практика спрямована на пояснення явищ і процесів, встановлення їхніх зв'язків і відношень, теоретичне й експериментальне обґрунтування фактів, виявлення закономірностей за допомогою наукових методів пізнання. Внаслідок пошукової діяльності суб'єктивний характер «відкриттів» може набувати певної об'єктивної значущості й новизни [6, с. 165].

Наявність понять і термінів у наукових текстах обґрунтовує Ю. Сурмін. На думку вченого, науковий текст має раціональний характер, він складається із суджень, умовиводів, побудованих за правилами логіки науки і формальної логіки. Отже, важливою його особливістю є широке використання понятійного, категоріального апарату науки. На відміну від художнього тексту, він не базується на образі, не активізує почуттєвий світ його читача, а орієнтований на сферу раціонального мислення. На відміну від публіцистичного тексту, він не припускає спрощення і користується понятійним апаратом. Його призначення не в тому, щоб змусити повірити, а в тому, щоб довести, обґрунтувати, аргументувати істину [9, с. 6].

Як стверджують фахівці з наукового стилю спілкування, *термін* (слово або словосполучення, яке точно й однозначно називає предмет, явище чи поняття науки й розкриває його зміст) втілює в собі провідні особливості наукового стилю й гранично точно відповідає завданням. ... Конкретний зміст поняття, позначеного терміном, стає зрозумілим лише завдяки *дефініції* – лаконічному логічному визначенню, яке зазначає суттєві ознаки предмета або значення поняття наукового спілкування. Значення термінів зафіксовано в спеціальних словниках, довідниках відповідної галузі знань.

Існують такі вимоги до використання термінів у мові професійного спілкування: 1) термін має бути стандартним, тобто його потрібно вживати лише в тій формі, яка зафіксована у словнику; 2) термін має вживатися з одним значенням, теж зафіксованим у словнику; 3) якщо термін є багатозначним, автор має будувати текст так, щоб одразу було зрозуміло, яке значення терміна він має на увазі [4, с. 45–46].

Широкі можливості для ознайомлення здобувачів вищої освіти з загальнонауковою та вузькоспеціальною (галузевою) термінологією містять термінологічні словники.

За даними Української бібліотечної енциклопедії, *термінологічний словник* (від лат. *terminus* – «межа, кордон, кінець» або «розмежування») – довідкове видання, що містить перелік вузькоспеціалізованих взаємопов'язаних термінів чи понять (терміносистем), застосовуваних в одній чи декількох споріднених галузях знання або сферах діяльності, зазвичай з їх короткими витлумаченнями (дефініціями); різновид мовного (лінгвістичного) словника.

Термінологічні словники виконують чітко окреслену функцію фіксації поняттєво-термінологічного апарату (лексики), що застосовується в певній предметній сфері науки, техніки, промисловості, медицини, культури, військової справи тощо, та забезпечують кодифікацію, грамотне побутування термінолексикону в науковій, навчальній, виробничій діяльності [5].

Сучасні лінгвістичні дослідження містять різноманітні підходи до класифікації термінологічних словників. Зокрема, М. Комова вважає, що термінологічні словники можна класифікувати як *наукові документи*, оскільки вони містять результати теоретичних або експериментальних досліджень у вигляді наукових понять та їх номінативних одиниць. Головною їхньою функцією є документальне забезпечення науковою довідковою інформацією різних сфер діяльності суспільства: науки, виробництва, освіти, культури, управління.

Певну частину термінологічних словників можна класифікувати як *науково-популярні документи*, оскільки вони містять відомості про теоретичні або експериментальні дослідження в галузі науки, культури, техніки у формі, доступній читачеві-неспеціалісту. Їх цільове призначення як науково-популярних видань полягає в розповсюдженні й популяризації наукових та інших спеціальних знань у сфері науки, техніки, виробництва, зокрема їх історії. Вони містять відомості наукового або прикладного характеру, але не у всьому обсязі, а тільки у вигляді основних понять, знання яких необхідне суспільству загалом [3, с. 146].

О. Гриджук вважає, що використання словника задля засвоєння студентами професійної лексики має широкий потенціал: по-перше, дає змогу вивчати фахові лексикографічні праці, знати їх будову, специфіку викладу інформації, структуру словникової статті, розуміти, до якого довідкового джерела можна звернутися за потреби; по-друге, словник пропонує достатньо вичерпну

інформацію про сам термін: його структуру, семантику, походження, наявність синонімів тощо [1, с. 49].

О. Решетілова звертає увагу на те, що термінологічні словники, які відображають лексику спеціальної сфери, мають чітко окреслене функціональне призначення – показати поняттєво-термінологічний апарат різних галузей науки й техніки та забезпечувати наукову, навчальну, виробничу діяльність [7, с. 49].

З погляду Н. Зоріної, робота зі словниками, зокрема термінологічними, є одним з ефективних засобів засвоєння фахової лексики в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців, особливо у навчанні професійно орієнтованих дисциплін. Уміння й навички роботи зі словниками й довідковими виданнями, сформовані під час навчання, стануть важливим чинником професійного розвитку й самовдосконалення фахівця у його подальшій професійній і науковій діяльності. Професійне спілкування у виробничій та науковій діяльності потребує особливої точності використання спеціальної фахової термінології, глибокого розуміння змісту й сутності використовуваних термінів. Використання спеціальних термінологічних словників і довідників сприяє розвитку загальної мовної культури фахівця, удосконаленню професійного мовлення, як усного, у підготовці виступів з фахової тематики, так і писемного, у написанні наукових текстів тощо. Звернення до термінологічних словників і довідкової літератури є доцільним при опрацюванні наукової літератури [2, с. 166].

Підвищення якості освітнього процесу в закладі вищої освіти спонукає викладачів до пошуку інноваційних методів і технологій навчання, зорієнтованих на особистість студента, створення умов для самоосвіти та саморозвитку здобувачів освіти. В умовах інформаційного суспільства виникає потреба в удосконаленні навчальних посібників та забезпеченні нових можливостей для самостійного здобуття знань.

У зв'язку з цим, ми звернули увагу на недостатнє використання в навчальному процесі довідкової літератури та вміння студентів користуватись словниками з навчально-пізнавальними та науково-дослідницькими цілями.

Ми поділяємо думку дослідників Є. Спіцина, В. Кирикилиці, О. Фунтікової), які вважають, що використання словників у навчальному процесі забезпечує сприятливі умови для ефективного навчання внаслідок розвитку мотивації та зацікавленості навчальним предметом. Словник реально стає сьогодні незамінним помічником викладача та студента в опануванні необхідним обсягом інформації, сприяє розвитку мислення, формуванню самостійності та активності [8; 10].

Викликає інтерес запропонований О. Фунтіковою «метод педагогічного словника». Авторка

розуміє під ним «спосіб організації навчальної інформації професійно орієнтованої дисципліни, спрямований на формування системи педагогічних знань, умінь, послідовне виконання вербальних, практичних і операційних завдань на підставі зовнішнього взаємодії викладача та студента з використанням головного засобу навчання – словника-довідника». Нею розроблено оригінальні методичні прийоми роботи за словником, а саме: вербально-понятійний (поняття в термінах), вербально-діалогічний (питання-відповідь), вербально-розповідний (розповідь за планом), практико-схематичний (створення схем, таблиць, малюнків), операційний (операційно-підготовчий, операційно-вступний, операційно-тренувальний, операційно-завершальний) [10, с. 311–312].

Є. Спіцин та В. Кирикилиця запропонували інноваційну технологію навчання з використанням словників (словникова технологія навчання), яку вони тлумачать як алгоритм спільних дій викладачів і студентів, спрямованих на формування у майбутніх фахівців умінь і навичок роботи зі словниками різних типів, засвоєння отриманої зі словників інформації та використання її у подальшій практичній діяльності.

Розробники технології переконані, що робота зі словниками повинна мати системний характер, тобто: бути чітко спланована, методично осмислена; проходити через усі розділи програми навчальної дисципліни; поступово переходити від загального ознайомлення до розуміння структури словникової статті; виробити у студентів постійну потребу користуватися словниками та вміння орієнтуватися у різних словникових виданнях.

Дослідники називають функції, характерні для словникової технології навчання: інформаційно-пізнавальна, дослідницька (пошукова), практична, самоосвітня, розвивальна, систематизуюча, трансформаційна, закріплення і самоконтролю, організаційна, стимулююча [8, с. 72].

З нашого погляду, перелік цих функцій дозволяє не обмежувати використання словникової технології навчально-пізнавальною діяльністю студентів, а успішно застосовувати її під час організації науково-дослідницької діяльності майбутніх фахівців та вивчення ними спеціальних навчальних предметів, до яких слід віднести «Основи науково-педагогічних досліджень», «Методологія педагогічних досліджень», «Методологія наукових педагогічних досліджень».

Охарактеризуємо завдання для самостійної роботи, які ми використовуємо під час вивчення фахових дисциплін з метою формування в студентів умінь користуватися словниками.

Так, під час вивчення теми «Наука як сфера людської діяльності» (предмет «Основи наукових педагогічних досліджень») пропонуємо студентам словникові або авторські визначення поняття «наука».

Словник (автор)	Визначення
Академічний тлумачному словнику української мови	Наука – одна з форм суспільної свідомості, що дає об’єктивне відображення світу; система знань про закономірності розвитку природи і суспільства та способи впливу на оточуючий світ
Філософський енциклопедичний словник	Наука – складна, диференційована, ієрархічна сукупність засобів, методів та інструментів фахової пізнавальної діяльності таких суб’єктів пізнання, як вчені. Ця діяльність спрямована на виробництво, перевірку, систематизацію та практичне застосування знань про будь-які об’єкти пізнання. В залежності від типу об’єктів пізнання виокремлюють математичні, природничі, технічні, суспільні та гуманітарні науки
А. С. Конверський	Наука – особливий вид пізнавальної діяльності, що спрямований на вироблення об’єктивних, системно організованих і обґрунтованих знань про світ» та «...як соціальний інститут, що забезпечує функціонування наукової пізнавальної діяльності»
Йос Елстгест	Наука – це не перелік відкриттів, а спосіб мислення. Наука – це не класифікація тварин і рослин, а спосіб пізнання оточуючого нас світу. Наука – це не сума формул, а метод, за допомогою якого творчий розум може створити порядок з хаосу і єдність з різноманіття. Будь-яка формула є результат такого роду творчої діяльності. Наука – це не набір безрезультатних знань, а плідне прагнення до їх розширення і використання. Наука – це не зведення догм, а логічний підхід до вирішення проблем. Наука – це не абсолютна істина, а допитливий її пошук, шляхи якого лежать між питанням і відповіддю. Наука – це той же самий процес, через який проходять діти, коли вони обмацують, розглядають, чіпають і пробують на смак все, що попадається під руку, з чим вони зіштовхуються..., які постійно розглядають речі з усіх боків, намагаючись зрозуміти, як вони влаштовані або як вони діють.
Джерело	Інше визначення

Завдання 1.

1. Проаналізуйте запропоновані визначення. Порівняйте їх.

2. Які з цих визначень є науковими, а які науково-популярними?

3. Оберіть наукове визначення, яке вам імпонує. Запам’ятайте його.

4. Знайдіть у словниках інші визначення науки, впишіть його в таблицю.

5. Спробуйте дати власне визначення поняття «наука».

Завдання 2.

Зверніться до навчального посібника В. Гушевої (*Гушева В. В. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник; УМО НАПН України. Харків: «Федорко», 2014. 408 с.). Знайдіть у ньому термінологічний словник. Випишіть терміни, що означають методи дослідження та укладіть власний тематичний міні-словник під назвою «Дослідницькі методи».

Зразок

Анкетування – різновид дослідницького методу опитування в психології і педагогіці, що дозволяє на основі письмових відповідей на запропоновані питання виявити точки зору і тенденції, що мають місце в групі респондентів

Перевірте себе (Див. Р. 4 «Методи і методика педагогічних досліджень»).

Завдання 3.

Ознайомтеся з навчальним посібником Л. Ковальчук (*Ковальчук Лариса. Моделювання науково-педагогічних досліджень: Навчальний посібник. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 520 с.).

• Зверніть увагу на рубрику «Дефініції головних ключових понять теми». Яку інформацію вона містить? Як допомагає в оволодінні темою?

• Підготуйте повідомлення на тему «Сучасний студент-дослідник: який він?». Скористайтесь для цього матеріалами посібника: Рис. 44 (Особистість студента-дослідника), Табл. 44 (Характеристика дослідницьких якостей студентів).

Завдання 4.

Прочитайте статтю Катерини Коваленко (*Коваленко К. Чесність, добросесність, академічна добросесність: співвідношення понять у науковому та законодавчому дискурсі. Актуальні питання гуманітарних наук. 2024. Вип. 76. Том 1. С. 283–289). Ознайомтеся з сутністю зазначених понять. Виберіть із тексту ті, які вам найбільше сподобалися.

Завдання 5.

Пропонуємо магістрантам укласти термінологічний словник «Інновації в освіті», до якого включити основні терміни з навчальної дисципліни «Інноваційні технології початкової освіти», вивчення яких передбачене програмою. Результатом є створення понятійно-термінологічного поля вивчуваної дисципліни, що сприяє систематизації засвоєних знань.

Завдання 6.

Під час вивчення дисципліни «Імідж сучасного педагога» широко використовувались авторські термінологічні словники «Імідж і Здоров’я» та «Мода. Стиль. Одяг» (укл. Т. Я. Довга). На цій основі відбувалось поглиблене ознайомлення студентів з іміджевою термінологією, збагачення їхньої іміджевої ерудиції. Крім того, за нашим завданням, студенти розробляли індивідуальні тематичні проекти – уклали та презентували власні ілюстровані словники на одну із запропонованих тем: «Блузки», «Сукні», «Пальта», «Головні убори», «Взуття», «Косметичні засоби», «Акcesуари», «Прикраси» тощо. Підсумком презентації індивідуальних тематичних

проектів стало створення групового творчого проекту – словника під назвою «Імідж і Мода».

Завдання 7.

Необхідним компонентом магістерської роботи та показником наукової культури вченого вважаємо термінологічний словник за темою дослідження. Наводимо фрагмент такого словника до теми «Імідж-портрет майбутнього вчителя Нової української школи» (укл. І. О. Бардакова, 2025 р.).

ФРАГМЕНТ ТЕРМІНОЛОГІЧНОГО СЛОВНИКА

Візуальна привабливість – здатність людини викликати увагу до себе інших людей на основі аудіовізуальної інформації, яку вони отримують зазвичай через візуальний канал сприйняття. Головними ознаками візуальної привабливості є тілесна та естетична виразність

Візуальний імідж – це система вражень, яку людина чи організація створює на основі своєї зовнішньої оболонки, що формується через одяг, зачіску, макіяж, жести, позу, а також символіку, інтер'єр приміщень та фірмовий стиль. Це один з найперших і найпотужніших інструментів формування сприйняття оточуючими, що впливає на репутацію та успіх як особистості, так і компанії.

Візуальний імідж педагога – це його зовнішній вигляд, що включає одяг, зачіску, макіяж, аксесуари та загальний силует. Він створює перше враження про професіоналізм та особистість вчителя, тому має бути елегантним, зручним для роботи, відповідати вимогам моди, але не бути надмірно екстремальним.

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. Отже, реалізація словникової технології в освітньому процесі закладу слугує ефективним засобом навчально-пізнавальної та науково-дослідницької діяльності здобувачів вищої освіти, сприяє оволодінню навчальною та науковою термінологією, розширенню фахової ерудиції. Робота зі словниками забезпечує удосконалення професійного мовлення та розвиток науково-дослідницької культури. Перспективою наших подальших розвідок у даному напрямку буде пошук та впровадження нових технологій особистісно-професійного розвитку майбутніх фахівців.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Гриджук О. Термінологічний словник як джерело засвоєння фахової лексики. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2014. № 1. С. 47–57. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Pippo_2014_1_6.pdf.
2. Зоріна Н. Термінологічний словник як ефективний засіб оволодіння фаховою термінологією у бібліотечній галузі. *Науково-педагогічні студії*. 2021. Вип. 5. С. 161–172.
3. Комова М. Класифікація термінологічних словників. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2008. № 620 : Проблеми української термінології. С. 144–147.
4. Крашеніннікова Т.В. Мова і термінологія наукових досліджень: Навчальний посібник. Дніпро: ВНПЗ «ДГУ». 2021. 88 с.
5. Перепелицина Г. М. Термінологічний словник. Українська бібліотечна енциклопедія. URL: https://ube.nlu.org.ua/article/Термінологічний_словник

6. Райхман Є. Науково-дослідна робота майбутніх магістрів педагогічної освіти як педагогічний феномен. *Вісник Дніпропетровського університету ім. А. Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія. Педагогічні науки*. 2015. №1(9). С. 164–170.

7. Решетілова О. М. Використання словників як ефективного засобу навчання майбутніх документознавців української професійної лексики. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. 2015. Issue: 66. III(33). С. 47–50.

8. Спіцин Є. С., Кирикилиця В. В. Перспективи використання словникової технології навчання в освітньому просторі вищої школи. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогіка*. 2015. 1(1). С. 70–76.

9. Сурмін Ю. П. Наукові тексти: специфіка, підготовка та презентація: навч.-метод. посіб. К. : НАДУ. 2008. 184 с.

10. Фунтікова О. О. Метод педагогічного словника: загальна характеристика та провідні функції. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах: [зб. наук. праць / гол. ред. Т. І. Сущенко]. Запоріжжя*. 2015. Вип. 40 (93). С. 309–318.

REFERENCES

1. Hrydzjuk, O. (2014). Terminolohichnyi slovnyk yak dzherelo zasvoiennia fakhovoi leksyky. [The Terminological Dictionary as a Tool for Learning Professional Vocabulary]. *Pedahohika i psykholohiia profesiinoi osvity*. (1). S. 47–57. [in Ukrainian]
2. Zorina, N. (2021). Terminolohichnyi slovnyk yak efektyvnyi zasib ovolodinnia fakhovoiu terminolohiieu u bibliotekhnii haluzi [A Terminological Dictionary as an Effective Means of Mastering Professional Terminology in the Library Field]. *Naukovo-pedahohichni studii*. (5). S. 161–172. [in Ukrainian]
3. Komova, M. (2008). Klyasyfikatsiia terminolohichnykh slovnykiv [Classification of Terminological Dictionaries]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnika»*. *Problemy ukrainskoi terminolohii*. №620. S. 144–147. [in Ukrainian]
4. Krashenninnikova, T.V. (2021). Mova i terminolohiia naukovykh doslidzhen: Navchalnyi posibnyk [Language and Terminology of Scientific Research: A Textbook]. Dnipro: VNPZ «DHU». [in Ukrainian]
5. Perepelytsyna, H. M. Terminolohichnyi slovnyk. *Ukrainska bibliotekna entsyklopediia [Terminological Dictionary. Ukrainian Library Encyclopedia]*. URL: https://ube.nlu.org.ua/article/Terminolohichnyi_slovnyk [in Ukrainian]
6. Raikhman, Ye. (2015). Naukovo-doslidna robota maibutnix mahistriv pedahohichnoi osvity yak pedahohichnyi fenomen [Research Activity of Future Masters in Pedagogical Education as a Pedagogical Phenomenon]. *Visnyk Dnipropetrovskoho universytetu im. A. Nobelia. Seriia «Pedahohika i psykholohiia. Pedahohichni nauky*. 1(9). S. 164–170. [in Ukrainian]
7. Reshetilova, O. M. (2015). Vykorystannia slovnykiv yak efektyvnoho zasobu navchannia maibutnix dokumentoznavtsiv ukrainskoi profesiinoi leksyky. [The Use of Dictionaries as an Effective Means of Teaching Ukrainian Professional Vocabulary to Future Document Specialists]. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*, Issue: 66. III(33). S. 47–50. [in Ukrainian]
8. Spitsyn, Ye. S., Kyrykylitsia, V. V. (2015). Perspektyvy vykorystannia slovnykovoї tekhnolohii navchannia v osvithomu prostori vyshchoi shkoly [Prospects for the Use of Dictionary-Based Learning Technology in the Educational Space of Higher Education]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Pedahohika*. (1). S. 70–76. [in Ukrainian]

9. Surmin, Yu. P. (2008). Naukovi teksty: spetsyfika, pidhotovka ta prezentatsiia: navch.-metod. posib [Scientific Texts: Specificity, Preparation and Presentation: A Teaching and Methodological Guide]. K. : NADU. [in Ukrainian]

10. Funtikova, O. O. (2015). Metod pedahohichnoho slovnyka: zahalna kharakterystyka ta providni funktsii [The Method of the Pedagogical Dictionary: General Characteristics and Main Functions]. Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh: [zb. nauk. prats / hol. red. T. I. Sushchenko]. Zaporizhzhia. 40 (93). S. 309–318. [in Ukrainian]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ДОВГА Тетяна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри дошкільної та початкової освіти Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: професійна підготовка майбутніх педагогів; організація освітнього процесу в закладі вищої освіти; інноваційні технології навчання; технології особистісного та професійного розвитку.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

DOVHA Tetiana – Doctor of Pedagogy, Professor, Professor of the Department of Preschool and Primary Education of Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University.

Scientific interests: professional training of future teachers; organization of the educational process in a higher education institution; innovative learning technologies; technologies of personal and professional development.

Стаття надійшла до редакції 02.01.2026 р.

Стаття прийнята до друку 13.01.2026 р.

УДК 378:65:90

DOI: 10.36550/2415-7988-2026-1-222-504-510

САВЧЕНКО Лариса –

доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри технологічної та професійної освіти Криворізького державного педагогічного університету
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4246-3228>
e-mail: larisasavcenko506@gmail.com

СЕРЬОГІНА Ірина –

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри технологічної та професійної освіти Криворізького державного педагогічного університету
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8990-0694>
e-mail: irinaseryogina73@gmail.com

САФ'ЯН Карина –

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки Національного університету біоресурсів і природокористування України
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6977-9847>
e-mail: kariwka573@gmail.com

ІННОВАЦІЙНІ ТА КРЕАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ У МЕТОДИЦІ НАВЧАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ПРАВИЛА ДОРОЖНЬОГО РУХУ» ДЛЯ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА»

Розробка та впровадження креативних технологій у процес вивчення ПДР є стратегічно важливим завданням для підвищення якості професійної підготовки фахівців транспортної галузі та забезпечення безпеки соціально-транспортної інфраструктури в цілому.

У статті досліджено проблему впровадження креативних технологій у процес вивчення дисципліни «Правила дорожнього руху» для студентів спеціальності 015 «Професійна освіта». Обґрунтовано, що підготовка майбутніх педагогів транспортної галузі потребує відходу від репродуктивних методів навчання на користь продуктивних, орієнтованих на розвиток методичної гнучкості. Авторами систематизовано ключові креативні підходи, зокрема: візуальне моделювання через ментальні карти, метод провокативних кейсів, ігрове проектування та іммерсивні технології (AR/VR). Визначено, що креативність у вивченні ПДР виконує подвійну функцію: сприяє глибшому засвоєнню нормативної бази та формує авторський методичний інструментарій майбутнього викладача. Результати дослідження підтверджують, що використання творчих завдань підвищує рівень професійної відповідальності та безпекової компетентності студентів. Для майбутніх педагогів професійного навчання транспортного профілю креативні технології виконують подвійну функцію: вони виступають і як об'єкт вивчення (засіб опанування правил), і як інструмент майбутньої праці (методика, яку вони використовуватимуть у роботі з учнями автошкіл). Впровадження методу «провокативних кейсів» та візуального моделювання сприяє розвитку критичного мислення, здатності швидко аналізувати дорожню обстановку та приймати безпечні рішення, що підтверджується вищим рівнем успішності студентів порівняно з традиційними методами.

Перспективи подальших розвідок полягають у розробці та апробації спеціалізованого програмного забезпечення на основі штучного інтелекту для генерації індивідуальних креативних завдань з ПДР, що дозволить ще більше персоналізувати підготовку майбутніх педагогів-транспортників.

Ключові слова: професійна освіта, транспорт, правила дорожнього руху, креативні технології, майбутні педагоги, гейміфікація, кейс-метод, безпека дорожнього руху.